

Załączniki do rozporządzenia Ministra Edukacji
Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. (poz. 1648)

Załącznik nr 1

**RAMY PROGRAMOWE KSZTAŁCENIA UZUPEŁNIAJĄCEGO
DLA SZKOLNYCH PUNKTÓW KONSULTACYJNYCH**

Celem kształcenia uzupełniającego w szkole podstawowej jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat języka polskiego, tradycji i kultury polskiej, faktów o Polsce, w tym z historii, geografii i wiedzy o społeczeństwie;
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie, postaw świadomej przynależności do narodu polskiego.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia uzupełniającego w szkole podstawowej należą:

- 1) czytanie – rozumiane zarówno jako prosta czynność oraz jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa, w tym w życiu Polonii w miejscu zamieszkania;
- 2) umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku polskim zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 4) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi w celu wyszukiwania, korzystania i weryfikowania informacji, także podejmowania twórczych działań na rzecz społeczności polonijnej w miejscu zamieszkania;
- 5) umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- 6) umiejętność pracy zespołowej.

Jednym z najważniejszych zadań szkoły podstawowej jest kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów w zakresie mowy ojczystej. Powyższe umiejętności uczeń zdobywa przy wsparciu wszystkich nauczycieli.

EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

Klasy I–III szkoły podstawowej

Cele kształcenia – wymagania ogólne

1. Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym.
2. Zadaniem szkoły jest wykształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim oraz ukształtowanie systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV–VIII szkoły podstawowej.
3. Uczeń zdobywa podstawowe wiadomości na temat historii, geografii i przyrody Polski. Zdobywa podstawowe informacje o kulturze i społeczeństwie polskim, identyfikuje się z kulturą i tradycją polską, zachowując szacunek dla odmienności kulturowych i tradycji kraju zamieszkania. Poznaje klasyczne teksty polskiej literatury dziecięcej. Uczeń rozbudza swoje zainteresowania Polską.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

**Treści nauczania należy dostosować do poziomów biegłości językowej uczniów
(poziom A – podstawowy, B – średni, C – zaawansowany)¹**

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

1. Słuchanie.

Uczeń:

- rozróżnia głoski współczesnej polszczyzny;
- rozumie złożone polecenia;
- rozumie złożone wypowiedzi monologowe i dialogowe;
- rozumie teksty literackie (zwłaszcza tworzone we współczesnej polszczyźnie) i inne teksty kultury (wspierane ilustracjami, gestami, rekwizytami).

¹ Tabela diagnostyczna poziomu znajomości języka.

2. Czytanie.

Uczeń:

- czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy;
- czyta na głos, poprawnie i wyraziście, krótki i prosty tekst (także nieznany), drukowany i pisany;
- rozumie krótkie teksty użytkowe;
- rozumie utwory literackie i inne teksty kultury;
- zaznacza w tekście literackim wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów;
- rozumie podstawowe oraz przenośne znaczenie wyrazów w tekście; wybrane związki frazeologiczne;
- wyszukuje w tekście potrzebne informacje;
- korzysta ze słowników i encyklopedii.

II. Tworzenie wypowiedzi

1. Mówienie.

Uczeń:

- poprawnie wymawia słowa i zwroty;
- skutecznie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, wypowiada się płynnie, w uporządkowanej formie;
- uczestniczy w rozmowie i w prostej dyskusji, wyraża w prosty sposób własne zdanie;
- formułuje kilkuzdaniową wypowiedź, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje;
- formułuje życzenia i zaproszenie;
- opowiada w prosty sposób akcję utworu oraz opisuje postaci i relacje między nimi, a także świat przedstawiony w tekstach kultury;
- opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką;
- stosuje formuły grzecznościowe;
- recytuje wiersze i krótkie fragmenty prozatorskie, stosując pauzę i intonację.

2. Pisanie.

Uczeń:

- przepisuje krótkie teksty;
- pisze z pamięci (kilka wyrazów, pojedyncze zdania) i ze słuchu (proste, krótkie teksty);
- z pomocą nauczyciela tworzy krótką wypowiedź (opis, list prywatny: zapisuje adres nadawcy i odbiorcy, życzenia, zaproszenie, ogłoszenie, notatkę);
- tworzy krótką wypowiedź (opowiadanie) w ramach zagadnień opracowanych podczas zajęć;

- pisze według podanego wzoru proste teksty na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami);
- stosuje podstawowe formuły grzecznościowe;
- zna i na ogół stosuje zasady ortografii i interpunkcji.

III. Wiedza o Polsce.

Uczeń:

- określa położenie Polski w Europie;
- opowiada wybrane legendy i podania ilustrujące narodziny państwa polskiego;
- wymienia symbole narodowe, wyjaśnia ich znaczenie, rozpoznaje hymn narodowy;
- wymienia wybrane postaci z historii Polski (Mieszko I, Bolesław Chrobry, Mikołaj Kopernik, Tadeusz Kościuszko, Adam Mickiewicz, Fryderyk Chopin, Jan Matejko, Maria Skłodowska-Curie, Janusz Korczak, Irena Sendlerowa, Jan Paweł II);
- opowiada o tradycjach swojej rodziny, tworzy własne drzewo genealogiczne, posługuje się terminami opisującymi pokrewieństwo;
- podaje nazwę regionu, z którego pochodzi jego rodzina, opisuje krajobraz tego regionu i wymienia najważniejsze jego obiekty;
- rozpoznaje różnorodność tradycji kulturowych i szanuje odmienności innych narodów;
- opisuje położenie Polski, wymienia obecną i dawne stolice Polski; wymienia najważniejsze miasta, znane zabytki, góry i rzeki;
- opowiada o najważniejszych polskich świętach oraz związanych z nimi tradycjach;
- porównuje polskie tradycje świąteczne ze świętami w kraju zamieszkania;
- zna na pamięć kilka wybranych polskich wierszy, piosenek i przysłów;
- opisuje polski pejzaż z uwzględnieniem pór roku oraz obyczaje związane z tymi porami roku;
- opisuje krajobrazy Polski: nadbałtycki, nizinny, wyżynny, górski.

Teksty kultury

Lektury obowiązkowe:

Władysław Bełza, *Katechizm polskiego dziecka*;

Jan Brzechwa, *Wiersze dla dzieci* (wybór);

Julian Tuwim, *Wiersze dla dzieci* (wybór);

Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego* (dwie pierwsze zwrotki);

Kornel Makuszyński, Marian Walentynowicz, *Przygody Koziołka Matołka*;

Legendy:

O Lechu, Czechu i Rusie;

O Piaście Kołodzieju;

O smoku wawelskim;

O Warsie i Sawie;
O hejnale krakowskim;

Piosenki:

Krakowiaczek jeden (za: Zygmunt Gloger);
Mam chusteczkę haftowaną;
Płynie Wisła, płynie (słowa Edmund Wasilewski, muzyka Kazimierz Hofman);
Stary niedźwiedź;
Włazł kotek na płotek (za: Oskar Kolberg, muzyka Stanisław Moniuszko);
Zasiali górale...

Lektury uzupełniające

(2 pozycje w każdym roku we fragmentach/całości, do samodzielnego lub wspólnego czytania/słuchania):

Justyna Bednarek, *Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek (czterech prawych i sześciu lewych)*;
Czesław Centkiewicz, *Zaczarowana zagroda*;
Waldemar Cichoń, *Cukierku, ty łobuzie!*;
Agnieszka Frączek, *Rany Julek. O tym jak Julian Tuwim został poetą*;
Mira Jaworczakowa, *Oto jest Kasia*;
Grzegorz Kasdepke, *Detektyw Pozytywka*;
Leszek Kołakowski, *Kto z was chciałby rozweselić pechowego nosorożca?*;
Barbara Kosmowska, *Dziewczynka z parku*;
Maria Krüger Kruger, *Karolcia*;
Marcin Pałasz, *Sposób na Elfa*;
Joanna Papużyńska, *Asiunia*;
Danuta Parlak, *Kapelusz Pani Wrony*;
Roman Pisarski, *O psie, który jeździł koleją*;
Janina Porazińska, *Pamiętnik Czarnego Noska*;
Maria Terlikowska, *Drzewo do samego nieba*;
Barbara Tylicka, *O krakowskich psach i kleparskich kotach. Polskie miasta w baśniach i legendach*;
Danuta Wawiłow, *Najpiękniejsze wiersze*;
Łukasz Wierzbicki, *Afryka Kazika*;
Łukasz Wierzbicki, *Dziadek i niedźwiadek*;
Wybrane polskie komiksy, np.:
Henryk Jerzy Chmielewski, *Tytus, Romek i A'Tomek* (do wyboru);
Janusz Christa, *Kajko i Kokosz* (do wyboru).

Czasopisma, strony internetowe, programy telewizyjne i radiowe (w miarę możliwości), filmy, popularne piosenki dla dzieci.

Kręgi tematyczne:**1) ja i moi bliscy:**

- podstawowe informacje o sobie (imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania);
- wygląd zewnętrzny;
- umiejętności i zainteresowania;
- emocje, marzenia, świat wyobraźni;
- najbliższa rodzina;
- przyjaciele, koledzy;

2) dom i otoczenie:

- dom (pomieszczenia, meble);
- zabawki;
- podwórko, plac zabaw;
- ciekawe miejsca;

3) życie codzienne:

- kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia);
- podstawowe czynności dnia codziennego;
- moja klasa i obowiązki szkolne;
- gry, zabawy, koła zainteresowań;
- żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy);
- zakupy (kupowanie, sprzedawanie, cyfry i liczby);
- usługi (np. biblioteka);
- ubranie (części garderoby);

4) zdrowie i sport:

- najważniejsze części ciała;
- czystość i schludność;
- samopoczucie;
- umiejętności sportowe;

5) podróże i turystyka:

- wakacje;
- ciekawostki turystyczne;
- komunikacja lokalna;

6) środowisko naturalne:

- pogoda, pory roku;
- rośliny i zwierzęta;
- ekologia i ochrona przyrody;

7) technika, media:

- domowe urządzenia techniczne;
- telewizja, radio, bezpieczny Internet;

8) wiedza o Polsce:

- symbole narodowe;

- znani Polacy;
- święta i zwyczaje;
- polonica w miejscu zamieszkania;

9) język nauki:

- podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku;
- podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze;
- podstawowe terminy historyczne i geograficzne.

JĘZYK POLSKI

Klasy IV–VIII szkoły podstawowej

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

1. Rozwijanie sprawności uważnego słuchania, czytania głośnego i cichego oraz umiejętności rozumienia znaczeń dosłownych i znaczeń przenośnych wypowiedzi.
2. Kształcenie umiejętności porozumiewania się w różnych sytuacjach prywatnych i publicznych.
3. Kształtowanie świadomości rozumienia języka jako wartościowego i wielofunkcyjnego narzędzia komunikacji.
4. Rozwijanie umiejętności samodzielnego poszukiwania i porządkowania informacji, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych, dokonywania ich selekcji i krytycznej oceny.
5. Rozwijanie umiejętności rzetelnego korzystania ze źródeł wiedzy z poszanowaniem dla cudzej własności intelektualnej.
6. Doskonalenie rozumienia komunikatów – werbalnych i niewerbalnych – o coraz bardziej skomplikowanej organizacji.
7. Rozwijanie rozumienia wartości języka polskiego oraz jego funkcji w budowaniu tożsamości narodowej i kulturowej.
8. Kształtowanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury

1. Zachęcanie do poznawania literatury i innych tekstów kultury polskiej, odpowiednich dla stopnia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego.
2. Rozwijanie zainteresowania różnymi dziedzinami kultury.
3. Rozwijanie umiejętności rozumienia utworów literackich i innych tekstów kultury oraz umiejętności mówienia o nich z wykorzystaniem poznanych pojęć.

4. Doskonalenie sprawności analizy i interpretacji tekstów kultury, wykorzystywania narzędzi, dzięki którym lektura staje się coraz dojrzalsza, bardziej świadoma i samodzielna.
5. Rozwijanie umiejętności dostrzegania prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.
6. Kształtowanie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji kulturowej jako podstawy tożsamości narodowej i patriotyzmu.
7. Kształtowanie gustu estetycznego i wrażliwości.
8. Kształtowanie postawy aktywnego uczestnictwa w kulturze polskiej w miejscu zamieszkania, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach, związane z poznawanymi tekstami kultury i własnymi zainteresowaniami.
2. Kształcenie umiejętności poprawnego mówienia, w tym usprawnianie czynności fonacyjnych, artykulacyjnych i prozodycznych uczniów.
3. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych, w tym stosowania środków stylistycznych i dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.
4. Kształcenie umiejętności pisania, zgodnego z regułami pisowni polskiej.
5. Rozwijanie umiejętności posługiwania się podstawowymi pojęciami i terminami, służącymi do opisywania języka.
6. Rozwijanie twórczych i sprawczych działań językowych oraz kształtowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
7. Zachęcanie do rozwijania swoich uzdolnień poprzez udział w różnych formach pogłębiania wiedzy, np.: konkursach, olimpiadach, kołach zainteresowań, oraz rozwijanie umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

**Treści nauczania należy dostosować do poziomów biegłości językowej uczniów
(poziom A – podstawowy, B – średni, C – zaawansowany)²**

Klasy IV–VI

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

1. Słuchanie.

Uczeń:

² Tabela diagnostyczna poziomu znajomości języka.

- rozróżnia głoski języka polskiego;
- rozumie polecenia, instrukcje oraz wypowiedzi monologowe i dialogowe, włącznie z wypowiedziami w dyskusjach, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych;
- rozumie wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym;
- rozpoznaje dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi;
- rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące;
- rozróżnia środki perswazji, rozumie ich funkcję;
- odróżnia informacje o faktach od opinii;
- rozróżnia typy komunikatów: informacyjny, literacki, reklamowy;
- rozpoznaje różne sytuacje komunikacyjne i ich wpływ na kształt wypowiedzi;
- rozumie, na czym polega etykieta językowa;
- rozumie utwory literackie i inne teksty kultury: po wysłuchaniu/obejrzeniu odpowiada na pytania / zadaje pytania dotyczące tekstu, formułuje temat / problem, rozpoznaje wpisanego w tekst nadawcę i odbiorcę, odczytuje dosłowne i niedosłowne sensy tekstu.

2. Czytanie.

Uczeń:

- czyta na głos, w tym z podziałem na role, prawidłowo akcentując wyrazy i stosując akcent zdaniowy, zachowuje intonację zdania;
- sprawnie czyta teksty głośno i cicho;
- identyfikuje tekst jako komunikat; rozróżnia typy komunikatów: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny;
- odróżnia informacje o faktach od opinii;
- rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka;
- wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje, w tym wyrażone wprost i pośrednio, oraz zaznacza odpowiednie fragmenty tekstu;
- porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
- odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od drugorzędnych;
- rozróżnia synonimy, antonimy, rozumie ich funkcje w tekście;
- rozróżnia formy gatunkowe: dialog, opowiadanie, opis, list, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka, tekst o charakterze argumentacyjnym;
- rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem;
- rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym;
- rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie ich funkcje w tekście;
- dostrzega zasady spójności formalnej (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie) i semantycznej tekstu;
- rozpoznaje związki frazeologiczne, dostrzega ich bogactwo, rozumie ich znaczenie;

- dostrzega swoistość tekstów kultury: literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych;
- dostrzega różnice między tekstem literackim a jego adaptacją;
- skutecznie korzysta ze słowników, w tym jednojęzycznych i dwujęzycznych, oraz innych źródeł informacji, w tym z zasobów internetowych; gromadzi wiadomości, dokonuje selekcji informacji wg określonych kryteriów;
- rozumie utwory literackie: odpowiada na pytania / zadaje pytania dotyczące tekstu, tworzy ilustracje do tekstu, formułuje temat / problem, rozpoznaje wpisanego w tekst nadawcę i odbiorcę, rozpoznaje elementy świata przedstawionego, odczytuje dosłowne i niedosłowne sensy tekstów.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury

Uczeń:

- wskazuje charakterystyczne cechy różnych tekstów kultury, np. obrazu, komiksu, filmu, w tym adaptacji filmowej, scenicznej, radiowej;
- odczytuje znaczenia dosłowne i niedosłowne tekstów;
- określa tematykę, problematykę tekstu;
- rozróżnia i wskazuje elementy świata przedstawionego, wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji;
- rozpoznaje czytany utwór jako baśń, legendę, bajkę, hymn, nowelę, opowiadanie, dziennik, pamiętnik, powieść, i wskazuje jego cechy gatunkowe;
- rozpoznaje odmiany powieści i opowiadania, np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy;
- rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia elementy realistyczne i fantastyczne w tekstach, ze szczególnym uwzględnieniem ich w prozie realistycznej, fantastycznonaukowej, utworach fantasy;
- rozpoznaje w tekście literackim epitet, porównanie, przenośnię, wyrazy dźwiękonaśladowcze, zdrobnienie, zgrubienie, uosobienie, ożywienie, apostrofę, anaforę, pytanie retoryczne;
- rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź: wers, rym, strofę, refren;
- posługuje się terminologią: podmiot liryczny, narrator, narracja (pierwszo- i trzecioosobowa), dialog, monolog, bohater (główny, drugoplanowy),
- wskazuje funkcje elementów konstrukcyjnych utworów, w tym tytułu, podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego;
- wykorzystuje w omawianiu tekstów literackich elementy wiedzy o twórcy, kulturze, otaczającym go świecie;
- przedstawia własne rozumienie tekstów kultury i je uzasadnia.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Mówienie.

Uczeń:

- poprawnie wymawia słowa, stosując zasady akcentowania wyrazów;
- mówi w sposób zrozumiały, stosując akcent zdaniowy;
- posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny;
- używa stylu stosownego do sytuacji komunikacyjnej;
- stosuje niewerbalne środki komunikacji (np. gest, mimika, postawa ciała), wzmacniając słowa gestem;
- wypowiada się na bliskie mu tematy, np.: zainteresowania, rodzina, szkoła;
- opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje;
- spontanicznie i w miarę płynnie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się;
- uczestniczy w rozmowie, dyskusji, wyraża własne zdanie i uzasadnia je;
- stosuje zróżnicowane formuły grzecznościowe w zależności od relacji łączącej go z osobą, do której mówi (dorosły, rówieśnik, obcy, bliski, nauczyciel, lekarz), ma świadomość konsekwencji używania formuł niestosownych i obraźliwych;
- dostosowuje sposób wyrażania się do zamierzonego celu wypowiedzi, w tym intonację;
- streszcza tekst;
- informuje o faktach, formułuje opinie, stosując słownictwo neutralne i wartościujące;
- stosuje zasady etykiety językowej;
- stosuje środki językowe, w tym peryfrazę, powtórzenie, aluzję;
- wypowiada się o tekstach kultury: dzieli się wrażeniami na temat przeczytanego, oglądanego tekstu kultury; formułuje pytania do tekstu, opisuje postaci i relacje między nimi, wyraża sąd o postaciach i zdarzeniach; opowiada fabułę oraz ustala kolejność zdarzeń i dostrzega ich wzajemną zależność; tworzy dalsze losy bohatera, początek i zakończenie utworu na podstawie jego fragmentu lub ilustracji;
- poprawnie stosuje elementy gramatyki języka polskiego;
- wygłasza tekst z pamięci, ze zrozumieniem oraz odpowiednią intonacją, dykcją, właściwym akcentowaniem.

2. Pisanie.

Uczeń:

- zapisuje dyktowane polecenia, teksty;
- sporządza plan wypowiedzi;
- formułuje pytania do tekstu;
- tworzy logiczną i uporządkowaną wypowiedź na zadany temat, stosując odpowiednie: kompozycję i układ graficzny;
- tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: opowiadanie, opis, list, e-mail, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja,

- zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka, tekst argumentacyjny;
- redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów tekstu oraz własnych pomysłów;
 - stosuje zasady etykiety językowej we współczesnych formach komunikatów (np. e-mail, SMS, blog).

3. Świadomość językowa.

Uczeń:

- rozpoznaje części mowy czasownik, rzeczownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimki, przyimek, spójnik, partykuła;
- odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych;
- rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu i rodzaju gramatycznego odpowiednio rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, zaimka i czasownika oraz określa ich funkcje w wypowiedzeniach;
- rozpoznaje stopnie przymiotników i przysłówków;
- rozpoznaje bezosobowe formy czasownika: formy zakończone na –no, –to, konstrukcje z *się*;
- odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych;
- rozróżnia konstrukcję strony biernej i czynnej;
- oddziela temat fleksyjny od końcówki;
- rozpoznaje znaczenia wyrazów wieloznacznych;
- rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne, rozumie ich znaczenie;
- rozpoznaje funkcje składniowe wyrazów używanych w wypowiedzeniach (podmiot, orzeczenie, grupa podmiotu, grupa orzeczenia, dopełnienie, przydawka, okolicznik);
- rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu, wyróżnia człon nadrzędny i podrzędny oraz typy związków: związek zgody, rzędu, przynależności;
- rozpoznaje typy wypowiedzi: zdanie pojedyncze i złożone, równoważnik zdania, wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe, oraz typy zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie;
- określa funkcję wyrazów poza zdaniem.

Teksty kultury

Lektura obowiązkowa:

Jan Brzechwa, *Akademia pana Kleksa*;

Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* (komiks);

Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*;

Ignacy Krasicki, wybrane bajki;

Adam Mickiewicz, *Powrót taty, Pani Twardowska, Pan Tadeusz* (fragmenty, w tym opisy: zwyczaje i obyczaje, polowanie i koncert Wojskiego);
Bolesław Prus, *Katarynka*;
Juliusz Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*;
Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*;
Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*;
Wybrane podania, legendy i baśnie polskie;
Wybrane wiersze Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Anny Kamieńskiej, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Czesława Miłosza, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego oraz pieśni i piosenki patriotyczne, kolędy.

Lektura uzupełniająca

(2 pozycje w każdym roku szkolnym, we fragmentach lub w całości do samodzielnego lub wspólnego czytania / słuchania):

Adam Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*;
Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy*;
Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty);
Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo*;
Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść;
Ewa Nowak, *Pajaczek na rowerze*;
Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;
Henryk Sienkiewicz, *Janko Muzykant*;
Alfred Szklarski, wybrana powieść;
Wybrane pozycje z serii *Nazywam się...* (np. *Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Curie-Skłodowska, Jan Paweł II*)
lub inne utwory literackie i teksty kultury, wybrane przez nauczyciela, np. film, spektakl;
Wybrane programy telewizyjne i radiowe, czasopisma (w miarę możliwości).

Klasy VII–VIII

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

1. Słuchanie.

Uczeń:

- rozróżnia głoski języka polskiego;

- rozumie polecenia, instrukcje oraz wypowiedzi monologowe i dialogowe, włącznie z wypowiedziami w dyskusjach, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych - rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w dźwięku i obrazie;
- rozumie wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym;
- odróżnia informacje o faktach od opinii;
- rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym;
- dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy agresji i manipulacji;
- rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski;
- wie, na czym polega etykieta językowa;
- rozróżnia retoryczne środki językowe oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
- rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację);
- odróżnia mowę zależną od niezależnej;
- rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem;
- rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka;
- odróżnia język ogólnopolski od środowiskowych odmian języka;
- rozróżnia regionalne odmiany polszczyzny;
- rozpoznaje różne sytuacje komunikacyjne i ich wpływ na kształt wypowiedzi;
- określa kontekst komunikatu;
- rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny;
- rozróżnia gatunki publicystyczne: wywiad, reportaż, felieton;
- rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, w tym: formułuje temat / problem, odczytuje dosłowne i niedosłowne sensy tekstów.

2. Czytanie.

Uczeń:

- sprawnie czyta głośno i po cichu;
- rozpoznaje wpisanego w tekst nadawcę i odbiorcę;
- wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu;
- porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
- odróżnia informacje o faktach od opinii;
- rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka;
- rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem;
- rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym;
- rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację);
- rozpoznaje w tekstach ironię, parodię, groteskę;
- dostrzega relacje między częściami składowymi wypowiedzi (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity);
- rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski;
- czerpie dodatkowe informacje z przypisu;

- rozróżnia literaturę piękną, literaturę naukową, popularnonaukową, publicystykę;
- rozpoznaje gatunki publicystyczne: reportaż, wywiad, felieton;
- rozpoznaje rodzaje literackie: lirykę, epikę i dramat, i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju;
- rozpoznaje gatunki liryki, epiki, dramatu, w tym: pamiętnik, komedia, tragedia, fraszka, sonet, pieśń, tren, ballada, i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego gatunku literackiego;
- wyszukuje i analizuje przekazy w Internecie, w polskich mediach (w miarę możliwości): prasie, radiu, telewizji; krytycznie i świadomie odbiera treści;
- selekcjonuje potrzebne informacje, sprawdzając ich dokładność;
- dostrzega i określa różnice pomiędzy informacją, a innym przekazem, w tym opinią, oceną, krytyką;
- porządkuje informacje w sposób najbardziej odpowiedni do wykorzystania;
- poznaje strategie i tricki nadawców, „filtruje” informacje i obrazy, które do niego docierają;
- korzysta ze słowników jedno- i dwujęzycznych oraz innych źródeł informacji; posługuje się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi w celu wyszukiwania, korzystania i weryfikowania informacji, rozwijania zainteresowań, a także podejmowania twórczych działań na rzecz społeczności szkolnej i polonijnej;
- rozumie utwory literackie oraz inne teksty kultury, formułując temat / problem, odczytując dosłowne i niedosłowne sensy tekstów.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury

Uczeń:

- poznaje wskazane przez nauczyciela i wybrane wspólnie z nauczycielem teksty kultury;
- w kontakcie z tekstami kultury kształtuje gust estetyczny, wrażliwość, poczucie tożsamości;
- rozpoznaje wpisanego w tekst kultury nadawcę i odbiorcę;
- rozpoznaje elementy świata przedstawionego w tekście literackim;
- rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; wskazuje cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów; przypisuje utwór literacki do właściwego rodzaju literackiego;
- rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: pamiętnik, dramat, komedia, fraszka, hymn, sonet, pieśń, tren, ballada, i wskazuje ich podstawowe cechy;
- rozpoznaje w tekście literackim: symbol, alegorię, eufemizm, neologizm, porównanie homeryckie, inwokację, i określa ich funkcje;
- rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, artykuł i określa ich podstawowe cechy;
- rozpoznaje w tekstach ironię;

- analizuje i interpretuje wskazane utwory literackie oraz inne teksty kultury, wykorzystując w objaśnianiu tekstów kultury wartości uniwersalne, związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi; dokonuje ich hierarchizacji;
- wykorzystuje w objaśnianiu utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny;
- nazywa elementy i interpretuje inne teksty kultury (obraz, grafika, rzeźba, fotografia), wykorzystując elementy wiedzy o historii i kulturze;
- znajduje w tekstach współczesnej literatury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków kulturowych;
- przedstawia własną opinię na temat poznanych tekstów kultury i ją uzasadnia;
- recytuje utwór literacki, interpretując go zgodnie z jego tematem i stylem.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Mówienie.

Uczeń:

- poprawnie wymawia słowa i zdania;
- mówi w sposób zrozumiały, stosując akcent zdaniowy;
- spontanicznie i płynnie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się;
- opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje;
- wypowiada się na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami);
- bierze udział w dyskusji na tematy mu bliskie, zachowując etykietę językową; posługuje się argumentami, stawia tezę, wyciąga wnioski;
- przeprowadza wywiad rzeczywisty lub fikcyjny;
- wygłasza przemówienie;
- prezentuje wyniki swojej pracy;
- dokonuje parafrazy tekstu;
- formułuje pytania do tekstu;
- wypowiada się o tekstach kultury: dzieli się wrażeniami na temat przeczytanego, wysłuchanego, obejrzanego tekstu kultury; nazywa swoje reakcje czytelnicze; określa problematykę egzystencjalną, wartości estetyczne, znaczenia symboliczne; w objaśnianiu sensów wykorzystuje elementy wiedzy o historii i kulturze;
- poprawnie stosuje elementy gramatyki języka polskiego;
- recytuje utwory literackie, dbając o prawidłowe akcentowanie i intonację; stosuje właściwą modulację głosową.

2. Pisanie.

Uczeń:

- sporządza notatkę z tekstu słuchanego i czytanego;
- tworzy logiczny i uporządkowany tekst, stosując odpowiednią do danej formy wypowiedzi kompozycję i układ graficzny (recenzja, tekst argumentacyjny);
- dokonuje przekształceń tekstu cudzego, np. skraca, streszcza, rozbudowuje tekst;
- przestrzega zasad etykiety językowej w elektronicznych sposobach przekazywania informacji, takich jak: SMS, e-mail, blog;
- poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne;
- posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka;
- uczestniczy w komunikacji na portalach społecznościowych;
- tworzy własne media: materiały, teksty, filmy, animacje, zdjęcia, nagrania dźwiękowe, dotyczące życia szkolnego, społeczności polonijnej;
- pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym, wykorzystując wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych, o różnicach w pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych, o pisowni partykuły nie z różnymi częściami mowy;
- poprawnie stosuje elementy gramatyki języka polskiego.

3. Świadomość językowa.

Uczeń:

- dostrzega rozbieżności między mówieniem a pisanem;
- rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny, wskazuje podstawę słowotwórczą; w wyrazie pochodnym wskazuje temat słowotwórczy i formant; wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym; rozumie realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu; rozpoznaje rodzinę wyrazów, łączy wyrazy pokrewne, wskazuje rdzeń;
- zna zasady tworzenia wyrazów złożonych, odróżnia ich typy;
- rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany; rozpoznaje imiesłowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje; przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie;
- rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone;
- wyróżnia regionalne i środowiskowe odmiany języka;
- rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe; poznaje poprawne formy gramatyczne imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców;
- rozpoznaje słownictwo ogólnopolskie i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy), dostrzegając zróżnicowanie słownictwa;
- zna sposoby wzbogacania słownictwa;
- rozróżnia treść i zakres znaczeniowy wyrazu;
- zna typy skrótów i skrótowców oraz określa ich funkcje;

- rozumie pojęcie stylu; rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny;
- rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową;
- rozumie, na czym polega błąd językowy;
- rozumie mechanizm upodobień fonetycznych, uproszczeń grup spółgłoskowych i utraty dźwięczności w wygłosie.

Teksty kultury

Lektura obowiązkowa:

Aleksander Fredro, *Zemsta*;

Jan Kochanowski, wybór fraszek, pieśni i trenów, w tym tren I, V, VII, VIII;

Ignacy Krasicki, *Żona modna*;

Adam Mickiewicz, *Reduta Ordona*, *Śmierć Pułkownika*, *Świtezianka*, *II część Dziadów*, *Pan Tadeusz*, wybrany utwór z cyklu *Sonety krymskie*;

Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis*, *Latarnik*;

Juliusz Słowacki, *Balladyna*;

Stefan Żeromski, *Syzyfowe prace*;

Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;

Sławomir Mrożek, *Artysta*;

Melchior Wańkowicz, *Ziele na kraterze* (fragmenty), *Tędy i owędy* (wybrany reportaż);

Wybrane wiersze Cypriana Norwida, Bolesława Leśmiana, Mariana Hemara, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Kazimierza Wierzyńskiego, Jana Lechonia, Jerzego Lieberta, Stanisława Barańczaka, Wisławy Szymborskiej, Jarosława Marka Rymkiewicza oraz fraszki Jana Sztaudyngera i aforyzmy Stanisława Jerzego Leca.

Lektura uzupełniająca

(2 pozycje w każdym roku szkolnym, we fragmentach lub w całości do samodzielnego lub wspólnego czytania/ słuchania):

Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego*;

Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*;

Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*;

Melchior Wańkowicz, *Monte Cassino*;

Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939–5 IV 1945*;

Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*;

Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*

lub inne utwory literackie i teksty kultury wybrane przez nauczyciela, w tym wiersze poetów współczesnych i reportaż.

Kręgi tematyczne:**1) ja i moi bliscy:**

- dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia, wykształcenie);
- wygląd zewnętrzny i cechy charakteru, talenty i zdolności;
- zainteresowania, hobby, pasje;
- uczucia, emocje, marzenia, świat wyobraźni, plany;
- zawody i umiejętności, praca;
- rodzina i relacje rodzinne, stopnie pokrewieństwa;
- przyjaciele, koledzy, znajomi; życie towarzyskie;
- konflikty i problemy (w tym problemy etyczne);

2) dom i otoczenie:

- dom (pomieszczenia, wyposażenie) i otoczenie;
- otoczenie domu (ogród, ulica);
- najbliższa okolica, miejsce zamieszkania i okolice;
- atrakcje w miejscu zamieszkania i okolicy;
- urzędy i instytucje;

3) życie codzienne:

- kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia, plan dnia (tygodnia, miesiąca, lata, wieki);
- codzienne czynności i obowiązki (domowe, szkolne, koleżeńskie);
- moja klasa i szkoła, system edukacji;
- sposoby spędzania wolnego czasu (np. kino, teatr, park rozrywki);
- żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, ich przygotowanie, lokale gastronomiczne, sposoby odżywiania się);
- zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze);
- usługi (np. poczta, fryzjer, punkty naprawy);
- ubranie, moda i styl;

4) zdrowie i sport:

- budowa człowieka, części ciała;
- higiena osobista;
- choroby i leczenie, wypadki;
- uzależnienia;
- zdrowy styl życia, dieta, zdrowa żywność;
- dyscypliny i wydarzenia sportowe;
- sprzęt i obiekty sportowe;

5) podróże i turystyka:

- planowanie wypoczynku i podróży, wakacje;
- znane miejsca, obiekty, zabytki;
- informacja turystyczna, baza turystyczna;

- środki transportu;

6) środowisko naturalne:

- klimat, pogoda, pory roku;
- świat roślin i zwierząt;
- krajobraz;
- ochrona przyrody, ekologia;
- katastrofy naturalne;
- przestrzeń kosmiczna;

7) technika, media:

- odkrycia i wynalazki, rozwój techniki i informatyki;
- urządzenia techniczne, motoryzacja i telekomunikacja;
- radio, telewizja, prasa, Internet;

8) wiedza o Polsce:

- twórcy kultury i ich dzieła;
- święta, tradycje i zwyczaje, rocznice;
- polonica w miejscu, kraju zamieszkania;

9) język nauki:

- terminy z zakresu wiedzy o języku;
- terminy z zakresu wiedzy o literaturze;
- terminy historyczne i geograficzne.

Tabela diagnostyczna poziomu znajomości języka

Kompetencje językowe (5–9 lat)			
Kompetencje	A – poziom podstawowy	B – poziom średni (średnio zaawansowany)	C – poziom zaawansowany
1	2	3	4
Słuchanie	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia większość głosek istotnych dla języka polskiego, – rozumie proste polecenia, – rozumie proste wypowiedzi monologowe i dialogowe, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia, – rozumie proste teksty literackie wspierane obrazkami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia głoski współczesnej polszczyzny z wyjątkiem najtrudniejszych, – rozumie złożone polecenia, – rozumie proste wypowiedzi monologowe i dialogowe bez dodatkowych wyjaśnień, – rozumie proste teksty literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną), wspierane obrazkami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia wszystkie głoski współczesnej polszczyzny, – rozumie rozbudowane polecenia, – rozumie złożone wypowiedzi monologowe i dialogowe, – rozumie teksty literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną) i inne teksty kultury
Mówienie	<ul style="list-style-type: none"> – wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały, – tworzy, z pomocą nauczyciela, krótką wypowiedź składającą się z prostych zdań, – porozumiewa się w prostych sytuacjach komunikacyjnych, – stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, – odtwarza z pamięci rymowanki i inne krótkie, proste teksty 	<ul style="list-style-type: none"> – wymawia poznane słowa w sposób zrozumiały, – skutecznie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, – uczestniczy w rozmowie, wyraża w prosty sposób własne zdanie, – formułuje kilkuzdaniową wypowiedź, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje, – formułuje życzenia i zaproszenie, – opowiada w prosty sposób akcję utworu oraz opisuje bohaterów i relacje między nimi, a także świat przedstawiony tekstów kultury, – stosuje formuły grzecznościowe, – recytuje wiersze 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie wymawia słowa i zwroty, – wypowiada się płynnie, – opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką, – uczestniczy w rozmowie i w prostej dyskusji, – stosuje formuły grzecznościowe, – recytuje wiersze, stosując pauzę i intonację
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> – zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski, – dzieli wyraz na sylaby, – czyta na głos i cicho proste, krótkie teksty, – rozumie proste i krótkie teksty użytkowe, – rozumie proste i krótkie utwory literackie, wspierane materiałem ilustracyjnym, i inne teksty kultury, – korzysta z obrazkowych słowników i encyklopedii 	<ul style="list-style-type: none"> – czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, – rozumie krótkie teksty użytkowe, – rozpoznaje formy użytkowe, np. życzenia, zaproszenie, ogłoszenie, list, prostą instrukcję, – rozumie krótkie utwory literackie i inne teksty kultury, – w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów, – wyszukuje w tekście potrzebne informacje, – korzysta z obrazkowych słowników i encyklopedii 	<ul style="list-style-type: none"> – czyta na głos, poprawnie i wyraziście krótki i prosty tekst (także nieznan), – rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, – określa podstawowe elementy świata przedstawionego w utworze literackim lub innym tekście kultury, – rozumie podstawowe oraz przenośne znaczenie wyrazów w tekście, – korzysta ze słowników i encyklopedii

1	2	3	4
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> – pisze wszystkie małe i wielkie litery, dostrzega różnicę między literą i głoską, – przepisuje wyrazy i proste zdania, – pisze z pamięci (pojedyncze wyrazy) i ze słuchu (proste zdania), po omówieniu pisowni z nauczycielem, – tworzy, z pomocą nauczyciela, krótką wypowiedź składającą się z prostych zdań (opis, pozdrowienia, życzenia), – pisze według wzoru krótki tekst o sobie, – stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, – dba o poprawność graficzną polskich liter 	<ul style="list-style-type: none"> – przepisuje krótkie teksty, – pisze z pamięci (kilka wyrazów) i ze słuchu (proste, krótkie teksty), – z pomocą nauczyciela tworzy krótką wypowiedź (opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie), – pisze według wzoru proste teksty na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami), – pisze proste teksty związane z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury, – stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, – na ogół pisze poprawnie ortograficznie i stosuje podstawową interpunkcję 	<ul style="list-style-type: none"> – pisze z pamięci (pojedyncze zdania) i ze słuchu (krótkie teksty), – tworzy krótką wypowiedź (dialog, opowiadanie, przepis), – tworzy wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami), – tworzy wypowiedź związaną z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury, – stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, – zna i na ogół stosuje zasady ortografii i interpunkcji

Kompetencje językowe (10–13 lat)			
Kompetencje	A – poziom podstawowy	B – poziom średni (średnio zaawansowany)	C – poziom zaawansowany
1	2	3	4
Słuchanie	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia większość głosek języka polskiego (z wyjątkiem najtrudniejszych), – rozumie polecenia oraz proste wypowiedzi monologiczne i dialogowe, – rozumie proste, współczesne utwory literackie wspierane ilustracjami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury, – rozumie proste wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia większość głosek języka polskiego, – rozumie złożone polecenia, proste instrukcje oraz wypowiedzi monologiczne i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, – rozumie utwory literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną) i inne teksty kultury, – rozumie wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia wszystkie głoski języka polskiego, – rozumie złożone polecenia, proste instrukcje oraz wypowiedzi monologiczne i dialogowe, włącznie z wypowiedziami w dyskusjach, – rozumie utwory literackie (z różnych epok) i inne teksty kultury, – rozumie rozbudowane wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym
Mówienie	<ul style="list-style-type: none"> – wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały, – tworzy samodzielnie na ogół poprawną kilkuzdaniową wypowiedź, – porozumiewa się w typowych sytuacjach komunikacyjnych, – stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, – odtwarza z pamięci proste teksty 	<ul style="list-style-type: none"> – mówi w sposób na ogół zrozumiały, stosując akcent zdaniowy, – spontanicznie i w miarę płynnie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, – opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje, – formułuje życzenia, gratulacje, zaproszenie, – formułuje w miarę spójną wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami) oraz poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury, 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie wymawia słowa i zdania, – wypowiada się płynnie i logicznie, – opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką, streszcza i relacjonuje zdarzenia, – rozpoczyna dyskusję i uczestniczy w dyskusji nad poznanymi tekstami kultury, – stosuje zróżnicowane formuły grzecznościowe, – recytuje utwory literackie, stosując właściwą modulację głosową

1	2	3	4
		<ul style="list-style-type: none"> – opowiada akcję utworu, opisuje bohaterów i relacje między nimi, a także świat przedstawiony tekstów kultury, w tym nazywa swoje reakcje czytelnicze i wyraża swój stosunek do postaci, – uczestniczy w rozmowie, wyraża własne zdanie i uzasadnia je, – stosuje zróżnicowane formuły grzecznościowe, – recytuje utwory literackie, dbając o prawidłowe akcentowanie i intonację 	
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> – zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski języka polskiego, – czyta na głos i cicho proste teksty literackie i nieliterackie, – rozumie proste teksty informacyjne i użytkowe, – rozumie proste utwory literackie oraz inne teksty kultury, – wskazuje w tekście najważniejsze informacje, – korzysta ze słowników dwujęzycznych i encyklopedii 	<ul style="list-style-type: none"> – czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i stosuje akcent zdaniowy, – rozumie dłuższe teksty informacyjne oraz użytkowe, – rozróżnia teksty informacyjne i argumentacyjne, – odróżnia zdania informujące o faktach od zdań wyrażających opinię, – rozumie dłuższe utwory literackie oraz inne teksty kultury, – rozpoznaje wpisane go w tekst literacki nadawcę i odbiorcę, – rozpoznaje wybrane elementy świata przedstawionego w tekście literackim, – korzysta ze szkolnych słowników oraz innych źródeł informacji, – rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka 	<ul style="list-style-type: none"> – czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i zachowuje intonację zdania, – czyta z pomocą nauczyciela wybrane utwory literackie (z różnych epok), – rozumie utwory literackie, informacyjne, użytkowe oraz inne teksty kultury, – odróżnia język literacki od nieliterackiego, – wyodrębnia wszystkie elementy świata przedstawionego w tekście literackim, – korzysta z informacji zawartych w encyklopediach oraz słownikach jednojęzycznych i dwujęzycznych
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisuje wszystkie litery polskiego alfabetu, – przepisuje wyrazy i proste zdania, – pisze z pamięci i ze słuchu wyrazy i proste zdania, – zapisuje proste informacje o sobie, – pisze według wzoru proste teksty na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami), – tworzy krótką, na ogół poprawną, kilkuzdaniową wypowiedź składającą się z prostych zdań (opis, dialog, pozdrowienia, życzenia), – stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, – na ogół pisze poprawnie ortograficznie i stosuje poprawną interpunkcję 	<ul style="list-style-type: none"> – zapisuje dyktowane teksty, – opisuje wydarzenia, swoje przeżycia i doświadczenia, – tworzy wypowiedź związaną z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury oraz na znane mu tematy (np. o jego zainteresowaniach), – tworzy proste wypowiedzi pisemne w wybranych formach gatunkowych (opis, charakterystyka, opowiadanie, dialog, list prywatny, kartka z dziennika, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, notatka), – sporządza plan wypowiedzi, – stosuje formuły grzecznościowe, – pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> – sporządza notatkę z tekstu czytanego, – swobodnie tworzy wypowiedzi pisemne w poznanych formach gatunkowych, stosując urozmaicone słownictwo, – stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny, – posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka, – pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym

Kompetencje językowe (od 14 lat)			
Kompetencje	A – poziom podstawowy	B – poziom średni (średnio zaawansowany)	C – poziom zaawansowany
1	2	3	4
Słuchanie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia większość głosek języka polskiego, – rozumie polecenia i proste wypowiedzi monologiczne i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, – rozumie proste utwory literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną) i inne teksty kultury, – rozumie proste wypowiedzi informacyjne i użytkowe, – rozpoznaje intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę) wspomaganą intonacją lub gestem 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia głoski języka polskiego z wyjątkiem najtrudniejszych, – rozumie wypowiedzi monologiczne i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, – rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, – rozumie wypowiedzi informacyjne i użytkowe oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, – rozumie intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, prowokację) oraz rozpoznaje środki językowe służące jej wyrażeniu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia wszystkie głoski języka polskiego, – rozumie wypowiedzi o złożonej strukturze, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, i odbiera zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte, – rozumie utwory literackie (z różnych epok) i inne teksty kultury, – rozumie wypowiedzi o charakterze popularnonaukowym i publicystycznym, – rozumie jawną i ukrytą intencję wypowiedzi (sugestię i manipulację językową oraz ironię), – rozpoznaje środki językowe pełniące różne funkcje stylistyczne
Mówienie	<ul style="list-style-type: none"> – wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały, – tworzy samodzielnie na ogół poprawną kilkuzdaniową wypowiedź, – porozumiewa się w typowych sytuacjach komunikacyjnych, – w prosty sposób wypowiada się (opisuje swoje reakcje) na temat poznanych tekstów kultury, – stosuje formuły grzecznościowe, – odtwarza teksty z pamięci 	<ul style="list-style-type: none"> – mówi w sposób na ogół zrozumiały i stosuje akcent zdaniowy, – swobodnie i spontanicznie porozumiewa się w różnych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, – formułuje spójną wypowiedź na tematy związane z otaczającą rzeczywistością, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje, – streszcza, omawia przeczytane utwory literackie i inne teksty kultury, wskazuje ich temat, problematykę, charakteryzuje postaci, przedstawia przebieg akcji oraz tworzy spójne, dłuższe wypowiedzi na zadany lub wybrany przez siebie temat, – uczestniczy w dyskusji na znany sobie temat, potrafi przedstawić swój punkt widzenia i uzasadnia własne zdanie, – stosuje podstawowe zasady etykiety językowej, dostosowując odmianę i styl języka do sytuacji, w której się wypowiada, – recytuje utwory literackie, dbając o prawidłową intonację 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie wymawia słowa i zdania, – wypowiada się spontanicznie, płynnie i logicznie, – prezentuje fabułę i charakteryzuje postać mówiącą, wypowiada się precyzyjnie w rozmaitych formach, – w dyskusji, wystąpieniu publicznym formułuje swoje zdanie, uzasadnia je i broni go, podejmuje polemikę, – przestrzega zasad etykiety językowej, dostosowuje sposób wyrażania do stylu właściwego dla danej sytuacji, – recytuje utwory literackie, interpretując je głosowo

1	2	3	4
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> – zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski, – czyta na głos i cicho proste teksty literackie i nieliterackie, – rozumie proste teksty informacyjne i użytkowe, – rozumie proste utwory literackie oraz inne teksty kultury, – wyodrębnia części składowe całego tekstu i akapitu (wstęp, rozwinięcie, zakończenie), – odróżnia w prostym tekście informacje ważne od drugorzędnych, – korzysta ze słowników i encyklopedii 	<ul style="list-style-type: none"> – czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i stosuje akcent zdaniowy, – rozumie dłuższe teksty informacyjne oraz użytkowe, – rozpoznaje podstawowe funkcje wypowiedzi, – wyszukuje informacje według wskazanego kryterium i porządkuje je, – rozumie dłuższe utwory literackie oraz inne teksty kultury, – wskazuje i charakteryzuje podstawowe kategorie świata przedstawionego, – rozpoznaje jawną i ukrytą intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, sugestię), – dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy manipulacji, – w tekście argumentacyjnym wskazuje tezę, argumenty, przykłady i wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, a w ich interpretacji uwzględnia różne konteksty, – identyfikuje elementy konstrukcyjne struktury tekstu literackiego i dostrzega relacje między nimi, – odczytuje sens całego tekstu i wydzielonych fragmentów oraz ich funkcję na tle całości, – rozpoznaje jawną i ukrytą intencję wypowiedzi, ironię i manipulację językową, – czyta wybrane utwory literackie (z różnych epok), – korzysta z rozmaitych źródeł informacji
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisuje wszystkie litery polskiego alfabetu, przepisuje wyrazy i proste zdania, – pisze z pamięci i ze słuchu wyrazy i proste zdania, – zapisuje proste informacje o sobie, – w prosty sposób nazywa swoje emocje i opisuje swoje doświadczenia, – tworzy proste, kilkuzdaniowe wypowiedzi (opis, dialog, pozdrowienia, życzenia, list prywatny, krótka wiadomość), – tworzy kilkuzdaniową, na ogół poprawną, wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami lub doświadczeniami), – w prosty sposób wypowiada się (opisuje swoje reakcje) na temat poznanych tekstów kultury, – stosuje formuły grzecznościowe, – na ogół pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym, posługując się słownikiem ortograficznym 	<ul style="list-style-type: none"> – zapisuje dyktowane teksty, – tworzy podstawowe formy użytkowe (list oficjalny, podanie, życiorys), – opowiada o rzeczywistych lub fikcyjnych zdarzeniach i doświadczeniach oraz opisuje uczucia, – tworzy wypowiedzi pisemne w poznanych formach gatunkowych, stosując urozmaicone słownictwo, – tworzy spójną pod względem logicznym i składniowym wypowiedź na zadany temat, – przedstawia własną opinię na temat poznanych tekstów kultury i uzasadnia ją, – posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka, – stosuje formuły grzecznościowe, – pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym, posługując się słownikiem ortograficznym 	<ul style="list-style-type: none"> – sporządza notatkę z tekstu słuchanego i czytanego, – tworzy formy użytkowe (list oficjalny, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny), – przedstawia (opracowuje w pełni) dowolnie wybrany temat, zwracając uwagę na strukturę wypowiedzi, – wypowiada się w różnych formach gatunkowych (list prywatny, dziennik, streszczenie, w tym streszczenie tekstu argumentacyjnego, sprawozdanie, rozprawka), stosując urozmaicone słownictwo, – analizuje i interpretuje wskazane utwory literackie oraz inne teksty kultury, – stosuje formuły grzecznościowe odpowiednie do sytuacji, – stosuje obowiązujące normy poprawnościowe, posługując się słownikami, – redaguje i edytuje własny tekst

Kręgi tematyczne		
5–9 lat	10–13 lat	od 14 lat
1	2	3
Ja i moi bliscy: <ul style="list-style-type: none"> – podstawowe informacje o sobie (imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania); – wygląd zewnętrzny; – umiejętności i zainteresowania; – emocje, marzenia, świat wyobraźni; – najbliższa rodzina; – przyjaciele, koledzy 	Ja i moi bliscy: <ul style="list-style-type: none"> – dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia); – wygląd zewnętrzny i cechy charakteru; – zainteresowania, hobby; – uczucia, emocje, marzenia, świat wyobraźni; – zawody i umiejętności; – rodzina i relacje rodzinne; – przyjaciele, koledzy, znajomi 	Ja i moi bliscy: <ul style="list-style-type: none"> – dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia, wykształcenie); – wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, talenty i zdolności; – zainteresowania, hobby, pasje; – uczucia, emocje, marzenia, plany; – praca i kariera; – rodzina, relacje rodzinne i stopnie pokrewieństwa; – życie towarzyskie; – konflikty i problemy (w tym problemy etyczne)
Dom i otoczenie: <ul style="list-style-type: none"> – dom (pomieszczenia, meble); – zabawki; – podwórko, plac zabaw; – ciekawe miejsca 	Dom i otoczenie: <ul style="list-style-type: none"> – dom (pomieszczenia, wyposażenie); – otoczenie domu (ogród, ulica); – najbliższa okolica; – atrakcje w miejscu zamieszkania 	Dom i otoczenie: <ul style="list-style-type: none"> – dom i otoczenie domu; – miejsce zamieszkania i okolice; – urzędy i instytucje; – atrakcje w miejscu zamieszkania i okolicy
Życie codzienne: <ul style="list-style-type: none"> – kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia); – podstawowe czynności dnia codziennego; – moja klasa i obowiązki szkolne; – gry, zabawy, kola zainteresowań; – żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy); – zakupy (kupowanie, sprzedawanie, cyfry i liczby); – usługi (np. biblioteka); – ubranie (części garderoby) 	Życie codzienne: <ul style="list-style-type: none"> – kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia, plan dnia/tygodnia/miesiąca); – codzienne czynności i obowiązki; – moja klasa i szkoła; – rozrywki (np. kino, park rozrywkowy); – żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, ich przygotowanie, sposoby odżywiania się); – zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze); – usługi (np. poczta, fryzjer); – ubranie i moda 	Życie codzienne: <ul style="list-style-type: none"> – kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia, lata, wieki, plan dnia/tygodnia/miesiąca); – codzienne czynności i obowiązki (domowe, szkolne, koleżeńskie); – klasa, szkoła, system edukacji; – sposoby spędzania wolnego czasu (np. kino, teatr, klub); – żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, lokale gastronomiczne, sposoby odżywiania się); – zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze, reklama, reklamacja); – usługi (np. bank, punkty naprawy); – ubranie, moda i styl
Zdrowie i sport: <ul style="list-style-type: none"> – najważniejsze części ciała; – czystość i schludność; – samopoczucie; – umiejętności sportowe 	Zdrowie i sport: <ul style="list-style-type: none"> – części ciała; – higiena osobista; – choroby i leczenie; – zdrowa żywność; – dyscypliny i wydarzenia sportowe; – sprzęt i obiekty sportowe 	Zdrowie i sport: <ul style="list-style-type: none"> – budowa człowieka; – higiena osobista; – choroby i leczenie, wypadki; – uzależnienia; – zdrowy styl życia, dieta; – dyscypliny i wydarzenia sportowe; – sprzęt i obiekty sportowe
Podróże i turystyka: <ul style="list-style-type: none"> – wakacje; – ciekawostki turystyczne; – komunikacja lokalna 	Podróże i turystyka: <ul style="list-style-type: none"> – wakacje, wypoczynek; – znane miejsca, obiekty; – informacja turystyczna; – środki transportu 	Podróże i turystyka: <ul style="list-style-type: none"> – planowanie wypoczynku i podróży; – znane miejsca i zabytki; – informacja turystyczna; – baza turystyczna; – transport

1	2	3
Środowisko naturalne: <ul style="list-style-type: none"> – pogoda, pory roku; – rośliny i zwierzęta 	Środowisko naturalne: <ul style="list-style-type: none"> – klimat, pogoda, pory roku; – rośliny i zwierzęta; – ochrona przyrody 	Środowisko naturalne: <ul style="list-style-type: none"> – klimat, pogoda, pory roku; – świat roślin i zwierząt; – krajobraz; – ekologia; – katastrofy naturalne; – przestrzeń kosmiczna
Technika, media: <ul style="list-style-type: none"> – domowe urządzenia techniczne; – telewizja, radio, Internet 	Technika, media: <ul style="list-style-type: none"> – odkrycia i wynalazki; – urządzenia techniczne; – radio, telewizja, prasa, Internet 	Technika, media: <ul style="list-style-type: none"> – rozwój techniki i informatyki; – motoryzacja i telekomunikacja; – radio, telewizja, prasa, Internet
Wiedza o Polsce: <ul style="list-style-type: none"> – symbole narodowe; – znani Polacy; – święta i zwyczaje; – polonica w miejscu zamieszkania 	Wiedza o Polsce: <ul style="list-style-type: none"> – wybitni twórcy kultury i ich dzieła; – święta, tradycje i zwyczaje; – polonica w miejscu zamieszkania 	Wiedza o Polsce: <ul style="list-style-type: none"> – twórcy kultury i ich dzieła; – święta, tradycje i zwyczaje, rocznice; – polonica w miejscu zamieszkania i okolicy
Język nauki: <ul style="list-style-type: none"> – podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku; – podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze; – podstawowe terminy historyczne i geograficzne 	Język nauki: <ul style="list-style-type: none"> – podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku; – podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze; – podstawowe terminy historyczne i geograficzne 	Język nauki: <ul style="list-style-type: none"> – podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku; – podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze; – podstawowe terminy historyczne i geograficzne

WIEDZA O POLSCE **(elementy historii, geografii, wiedzy o społeczeństwie)**

Klasy IV–VIII szkoły podstawowej

Cele kształcenia — wymagania ogólne z historii i wiedzy o społeczeństwie

Uczeń zdobywa podstawowe wiadomości na temat historii Polski od X – XXI wieku, które pozwolą mu lepiej poznać kraj jego pochodzenia oraz dostrzec związki teraźniejszości z przeszłością. Zdobywa podstawowe informacje o kulturze i społeczeństwie, a także geografii Polski. Zdobyta wiedza pozwoli mu na identyfikację z kulturą i tradycją polską. Rozbudza swoje zainteresowania dziejami Polski, stawia pytania dotyczące przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych i współczesnych; posługuje się zdobytymi pojęciami, przedstawiając własne stanowisko i próbując je uzasadnić.

Cele wychowawcze i rozwojowe

1. Poznanie ważnych wydarzeń z dziejów narodu polskiego, zwłaszcza przez dokonania wybitnych postaci historycznych; zapoznanie z symbolami narodowymi, państwowymi i religijnymi; wyjaśnienie ich znaczenia oraz kształtowanie szacunku wobec nich.
2. Rozbudzanie poczucia miłości do Ojczyzny poprzez szacunek i przywiązanie do tradycji i historii własnego narodu oraz jego osiągnięć, kultury oraz języka ojczystego.
3. Kształtowanie więzi z krajem ojczystym, świadomości obywatelskiej, postawy szacunku i odpowiedzialności za własne państwo, utrwalanie poczucia godności i dumy narodowej.
4. Budowanie szacunku dla innych ludzi oraz dokonań innych narodów.
5. Rozbudzanie zainteresowań własną przeszłością, swojej rodziny oraz historią lokalną i regionalną.
6. Kształtowanie zrozumienia dla takich wartości jak: prawda, dobro, sprawiedliwość, piękno oraz rozwijanie wrażliwości moralnej i estetycznej.
7. Rozwijanie wyobraźni historycznej.
8. Kształtowanie zdolności humanistycznych, sprawności językowej, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, formułowania i wypowiadania własnych opinii.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

1. Chronologia historyczna.

Uczeń odróżnia przeszłość, teraźniejszość i przyszłość; posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego: epoka, okres p.n.e., okres n.e., tysiąclecie, wiek, rok; oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi; umieszcza procesy, zjawiska i fakty historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki przyczynowe i skutkowe;

dostrzega zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym.

2. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń krytycznie analizuje informacje uzyskane z różnych źródeł (w tym kartograficznych) próbując samodzielnie wyciągnąć z nich wnioski; lokalizuje w przestrzeni procesy, zjawiska i fakty historyczne; rozróżnia w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą; rozumie i potrafi objaśnić związki przyczynowo-skutkowe analizowanych zjawisk i procesów historycznych; dostrzega potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności.

3. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną, wykorzystując zdobyte informacje źródłowe; posługuje się pojęciami historycznymi i potrafi wyjaśnić ich znaczenie; przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych; tworzy krótkie i długie wypowiedzi: plan, notatkę, rozprawkę, prezentację.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Elementy historii rodzinnej.

Uczeń:

- zbiera informacje na temat historii swojej rodziny, gromadzi i opowiada o pamiątkach rodzinnej przeszłości;
- zna i kultywuje tradycje rodzinne;
- poznaje historię i tradycje okolicy przodków i ludzi dla niej szczególnie zasłużonych; zna lokalne zabytki i opisuje ich dzieje.

2. Ojczyzna – najważniejsze elementy polskiego dziedzictwa kulturowego.

Uczeń:

- zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy), najważniejsze święta narodowe i państwowe, potrafi wytłumaczyć ich znaczenie;
- zna legendy o początkach państwa polskiego;
- wiąże najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej z właściwymi regionami;
- wskazuje na mapie i opisuje główne regiony Polski;
- wymienia miejsca największych skupisk Polaków na świecie.

3. Postacie i wydarzenia o doniosłym znaczeniu dla kształtowania polskiej tożsamości kulturowej.

Uczeń sytuuje w czasie i opowiada o:

- księciu Mieszku i czeskiej Dobrawie i chrzcie Polski;

- Bolesławie Chrobrym, pierwszym królu i zjeździe w Gnieźnie;
- Kazimierzu Wielkim, ostatnim z Piastów;
- królowej Jadwidze, Władysławie Jagielle i unii polsko-litewskiej;
- Zawiszy Czarnym i grunwaldzkim zwycięstwie;
- Mikołaju Koperniku i krakowskich żakach;
- przeorze Augustynie Kordeckim i hetmanie Stefanie Czarnieckim – „potopie szwedzkim”;
- Janie III Sobieskim i bitwie pod Wiedniem;
- Tadeuszu Kościuszcze i kosynierach spod Racławic;
- Janie Henryku Dąbrowskim i Józefie Wybickim oraz polskim hymnie;
- Piotrze Wysockim i wojnie polsko-rosyjskiej;
- Romualdzie Traugutcie i powstańczym państwie;
- Marii Skłodowskiej-Curie - laureatce Nagrody Nobla;
- Józefie Piłsudskim i jego żołnierzach;
- Eugeniuszu Kwiatkowskiemu i budowie Gdyni;
- Januszu Korczaku i prawach dziecka;
- Irenie Sendlerowej i ratowaniu dzieci w czasie II wojny światowej;
- „Zośce”, „Alku”, „Rudym” i Szarych Szeregach oraz powstaniu warszawskim;
- Danucie Siedzikównie „Ince” i żołnierzach niezłomnych;
- papieżu Janie Pawle II;
- „Solidarności” i jej bohaterach.

Treści dodatkowe, nieobowiązkowe, do wyboru przez nauczyciela lub ucznia.

Uczeń sytuje w czasie i opowiada o:

- Piastach, plemionach słowiańskich i ich warunkach życia na terenie dzisiejszej Polski, rodzie Piastów (legendy związane z rodem);
- Chrzcie Polski, chrystianizacji i przemianach kulturowych na ziemiach polskich, misji św. Wojciecha;
- wojnach z Niemcami, obronie kraju, wojach, obronie Głogowa;
- zakonach w Polsce, rozwoju piśmiennictwa i rolnictwa;
- zamkach i rycerzach – znaczeniu, uzbrojeniu, obyczajach;
- Złotym wieku kultury polskiej, osiągnięciach architektury i sztuki – Wawelu;
- Gdańsku (miasto, port, rozwój handlu zbożem), Polsce jako spichlerzu Europy;
- Zygmuncie III Wazie, Warszawie – stolicy Polski;
- obiadach czwartkowych króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, rozkwicie kultury za ostatniego króla;
- strajku dzieci we Wrześni, udrękach niewoli, germanizacji, rusyfikacji;
- Bitwie Warszawskiej, ocaleniu Polski przed najazdem bolszewickim;
- powstaniu warszawskim, walce o niezależność Polski.

4. Polska w okresie wczesnopiastowskim (X-połowa XII wieku).**Uczeń:**

- sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów oraz przedstawia jego genezę;
- wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski;
- charakteryzuje rozwój i kryzys monarchii Bolesława Chrobrego i Mieszka II;
- opisuje odbudowę i rozwój państwa Piastów za rządów Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego;
- przedstawia dokonania Bolesława Krzywoustego; opisuje konflikt z Niemcami;
- opisuje społeczeństwo Polski pierwszych Piastów i wskazuje charakterystyczne cechy monarchii patrymonialnej.

5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego (połowa XII–XIII wiek).**Uczeń:**

- umieszcza w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego;
- opisuje przyczyny oraz skutki rozbicia dzielnicowego;
- porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi oraz zagrożeniem najazdami tatarskimi w okresie rozbicia dzielnicowego;
- opisuje przemiany społeczne i gospodarcze, z uwzględnieniem ruchu osadniczego na prawie magdeburskim;
- charakteryzuje proces zjednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku, wskazując na rolę władców piastowskich (ze szczególnym uwzględnieniem roli Władysława Łokietka) oraz Kościoła (Jakuba Świnki).

6. Polska w XIV–XV wieku.**Uczeń:**

- opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku;
- przedstawia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej;
- wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Litwą;
- charakteryzuje dokonania w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej Jagiellonów w XV wieku;
- opisuje związki Polski z Węgarami w XIV i XV wieku;
- porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w XIV–XV wieku;
- charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (do konstytucji *nihil novi*).

7. Polska i Litwa w czasach ostatnich Jagiellonów.**Uczeń:**

- opisuje zmiany terytorialne Polski i Litwy w XVI wieku, w tym terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
- umieszcza w czasie i opisuje najważniejsze wydarzenia w dziedzinie polityki wewnętrznej ostatnich Jagiellonów;
- charakteryzuje politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów, ze szczególnym uwzględnieniem powstania Prus Książęcych;
- przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Polską a Litwą (1569) i jej główne postanowienia;
- charakteryzuje sytuację wyznaniową w państwie polsko-litewskim w XVI wieku, w tym tolerancję wyznaniową;
- wymienia instytucje ustrojowe demokracji szlacheckiej, w tym sejmików i sejmu walnego, charakteryzuje ich kompetencje;
- opisuje model polskiego życia gospodarczego w XVI wieku, uwzględniając działalność gospodarczą polskiej szlachty i rolę chłopów;
- przedstawia największe osiągnięcia polskiego renesansu i reformacji, uwzględniając twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
- rozpoznaje obiekty sztuki renesansowej na ziemiach polskich.

8. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów.**Uczeń:**

- charakteryzuje stosunki wyznaniowe i narodowościowe w Rzeczypospolitej, wyjaśnia główne założenia konfederacji warszawskiej;
- wyjaśnia okoliczności uchwalenia artykułów henrykowskich i przedstawia zasady wolnej elekcji;
- omawia przebieg i rezultaty pierwszych wolnych elekcji;
- opisuje panowanie Stefana Batorego, ze szczególnym uwzględnieniem jego polityki zewnętrznej.

9. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII wieku.**Uczeń:**

- wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Rosją, Szwecją i Turcją;
- wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie;
- ustala zakres chronologiczny i zasięg terytorialny potopu szwedzkiego; ocenia rolę obrony Częstochowy i wojny szarpanej Stefana Czarnieckiego;
- sytuuje w czasie, lokalizuje i omawia najważniejsze bitwy w XVII wieku: pod Kircholmem, Kłuszynem, Chocimiem, Zbarażem, Beresteczkiem, Warszawą, Wiedniem;
- dokonuje oceny następstw politycznych, społecznych i gospodarczych wojen w XVII wieku;

- rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie.

10. Rzeczpospolita Obojga Narodów w I połowie XVIII wieku.

Uczeń:

- omawia przyczyny i charakteryzuje przejawy kryzysu państwa w epoce saskiej;
- charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego;
- omawia zjawiska świadczące o postępie gospodarczym, rozwoju kultury i oświaty;
- ocenia pozycję międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich.

11. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej.

Uczeń:

- podaje przykłady naprawy państwa za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, w tym osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej;
- charakteryzuje cele i przebieg konfederacji barskiej;
- sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja;
- wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i przedstawia jej następstwa;
- rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia i charakteryzuje przykłady sztuki okresu klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu.

12. Walka o utrzymanie niepodległości Polski w ostatnich latach XVIII wieku.

Uczeń:

- sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiorze;
- przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego;
- rozróżnia przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej.

13. Sprawa polska w epoce napoleońskiej.

Uczeń:

- charakteryzuje zmiany polityczne w Europie w okresie napoleońskim i przemiany społeczno-gospodarcze;
- opisuje okoliczności utworzenia Legionów Polskich oraz omawia ich historię;
- opisuje powstanie Księstwa Warszawskiego, jego ustrój i terytorium;
- przedstawia stosunek Napoleona do sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona.

14. Ziemie polskie w latach 1815–1848.

Uczeń:

- wskazuje na mapie podział polityczny ziem polskich po kongresie wiedeńskim;
- charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego - ustrój (w teorii i praktyce), osiągnięcia w gospodarce, kulturze i edukacji;

- przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagañ i następstwa powstania dla Polaków w różnych zaborach;
- omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej;
- charakteryzuje główne nurty oraz postacie Wielkiej Emigracji i ruch spiskowy w kraju;
- omawia przyczyny i skutki powstania krakowskiego oraz Wiosny Ludów na ziemiach polskich.

15. Powstanie styczniowe.

Uczeń:

- omawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny powstania, w tym „rewolucję moralną” 1861–1862;
- dokonuje charakterystyki działań powstańczych z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, przebiegu powstania w swoim regionie;
- omawia uwłaszczenie chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z uwłaszczeniem w pozostałych zaborach;
- wylicza formy represji popowstaniowych;
- charakteryzuje działalność Polaków w czasie zesłania na Syberii.

16. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku.

Uczeń:

- wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej — rusyfikacja, germanizacja (kulturkampf), autonomia galicyjska;
- rozróżnia postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców — trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy;
- opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków;
- omawia narodziny i pierwsze lata istnienia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy);
- wyjaśnia społeczne i narodowe aspekty rewolucji w latach 1905—1907;
- charakteryzuje spór orientacyjny w latach 1908—1914.

17. Sprawa polska w czasie I wojny światowej.

Uczeń:

- charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny;
- omawia umiędzynarodowienie sprawy polskiej (akt 5 listopada 1916 roku, rola USA i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 roku);
- ocenia polski wysiłek zbrojny, dyplomatyczny, prace państwowotwórcze podczas wojny.

18. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.**Uczeń:**

- omawia formowanie się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do „Małej Konstytucji”);
- przedstawia proces wykuwania granic: wersalskie decyzje i powstańczy wysiłek (zachód) -federacyjny dylemat a inkorporacyjny rezultat (wschód);
- opisuje wojnę polsko-bolszewicką i jej skutki (pokój ryski).

19. Wznoszenie państwowego gmachu II Rzeczypospolitej.**Uczeń:**

- charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, zaborowe dziedzictwo;
- charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 roku;
- ocenia przezwyciężenie spuścizny zaborów (reformy Władysława Grabskiego, powstanie narodowej armii, ujednolicenie systemu szkolnego, unifikację prawa);
- omawia kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce - przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego;
- opisuje polski autorytaryzm - rządy sanacji, zmiany ustrojowe (konstytucja kwietniowa z 1935 roku);
- przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi).

20. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej.**Uczeń:**

- charakteryzuje społeczną, narodowościową i wyznaniową strukturę państwa polskiego;
- omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich;
- ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego;
- podaje najważniejsze osiągnięcia kulturalne i naukowe Polski w okresie międzywojennym.

21. Wrzesień 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września).**Uczeń:**

- charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
- sytuje w czasie etapy wojny obronnej i wskazuje na mapach położenia stron walczących;
- podaje przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków (obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, obrona wieży spadochronowej w Katowicach, bitwy pod Mokrą i Wizną, obrona Warszawy, obrona Grodna, bitwa pod Kockiem).

22. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką.**Uczeń:**

- porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce;
- wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (Palmiry, Katyń);
- wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego (rzeź wołyńska) na Kresach Wschodnich;
- charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów;
- wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania.

23. Sprawa polska w czasie II wojny światowej.**Uczeń:**

- przedstawia okoliczności powstania i omawia działalność rządu RP na wychodźstwie;
- umieszcza w czasie i przestrzeni działania polskich formacji na różnych frontach i obszarach toczącej się wojny;
- przedstawia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.

24. Początki komunizmu w Polsce.**Uczeń:**

- przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów (rola ZSRR, referendum ludowe, wybory w 1947 roku);
- charakteryzuje postawy Polaków wobec nowych władz ze szczególnym uwzględnieniem oporu zbrojnego.

25. Stalinizm w Polsce i jego skutki.**Uczeń:**

- przedstawia przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe w okresie stalinizmu;
- charakteryzuje system terroru stalinowskiego w Polsce i ocenia jego skutki;
- wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 roku oraz znacznie wydarzeń październikowych 1956 roku.

26. Polska w latach 1957—1981.**Uczeń:**

- opisuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i formy uzależnienia od ZSRR;
- charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich;
- przedstawia i sytuje w czasie i przestrzeni różnorodność przyczyn kryzysów społecznych 1968, 1970, 1976 i ich konsekwencje;
- wyjaśnia znaczenie polityczne i społeczne Kościoła katolickiego;
- opisuje narodziny i proces kształtowania się opozycji politycznej 1976—1980;

- przedstawia działalność Jana Pawła II i ocenia jego wpływ na przemiany społeczne i polityczne;
- wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 roku;
- charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność”.

27. Dekada 1981—1989.

Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego przebieg i konsekwencje;
- przedstawia postawy Polaków wobec stanu wojennego, fenomen oporu społecznego;
- wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu”, przedstawia jego głównych uczestników i opisuje postanowienia.

28. Narodziny III Rzeczypospolitej.

Uczeń:

- opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989—1997;
- charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90;
- wyjaśnia przyczyny napięć społecznych.

29. Miejsce Polski w pojałtańskim świecie.

Uczeń:

- przedstawia i sytuje w czasie i przestrzeni proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskanie suwerenności przez Polskę;
- wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do NATO w 1999 roku;
- wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku.

30. Polska we współczesnym świecie.

Uczeń:

- opisuje położenie Polski w Unii Europejskiej;
- opowiada o uczestnictwie Polski we wspólnocie europejskiej oraz rozpoznaje symbole unijne: flagę i hymn Unii Europejskiej (Oda do radości);
- zna przebieg wschodniej granicy Unii Europejskiej;
- rozpoznaje na mapie Europy połączenia kolejowe, drogowe i lotnicze Polski z innymi krajami, w tym z krajem zamieszkania;
- lokalizuje na mapie największe skupiska Polonii; wyjaśnia przyczyny powstania polskiej diaspory.

31. Państwo.

Uczeń:

- wyjaśnia, w czym wyraża się demokratyczny charakter państwa polskiego, używając pojęć: wolne wybory, wolność słowa, wolne media, konstytucja;

- wymienia organy władzy w Rzeczypospolitej Polskiej: parlament, prezydent, rząd, sądy i omawia najważniejszą funkcję każdego z tych organów w systemie politycznym;
- podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

32. Wspólnoty narodowe/ etniczne i ojczyzna.

Uczeń:

- wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej/ etnicznej oraz czym powinna przejawiać się postawa patriotyczna młodego i dorosłego człowieka;
- wyjaśnia, co łączy człowieka z ojczyzną – Polską i przedstawia te więzi na własnym przykładzie; wymienia konstytucyjne obowiązki obywatela; zna symbole Rzeczypospolitej Polskiej;
- wyjaśnia, uwzględniając wielonarodowe tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja;
- wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości; rozumie, że poza nabyciem obywatelstwa z mocy prawa występuje możliwość uznania za obywatela polskiego oraz nadania obywatelstwa polskiego; uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/ etniczną, państwową/ obywatelską, europejską).

33. Obywatelstwo polskie i udział obywateli w życiu publicznym.

Uczeń:

- wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa);
- podaje przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z posiadania polskiego obywatelstwa;
- wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
- wskazuje, czym powinien kierować się obywatel, podejmując decyzje wyborcze; krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.

34. Współczesne społeczeństwo polskie.

Uczeń:

- charakteryzuje — odwołując się do przykładów — wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i ich style życia, omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji);
- opisuje różne grupy społeczne, wskazując ich role w społeczeństwie;
- podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu).

35. Patriotyzm dzisiaj.

Uczeń:

- wyjaśnia, co łączy człowieka z wielką i małą ojczyzną, i omawia te więzi na własnym

przykładzie;

- wyjaśnia, odwołując się do wybranych przykładów, czym według niego jest patriotyzm, porównuje tę postawę z nacjonalizmem, szowinizmem i kosmopolityzmem;
- rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się takim zjawiskom;
- rozważa, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami;
- uzasadnia, że można równocześnie być Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej.

Cele kształcenia — wymagania ogólne z geografii

Uczeń poznaje najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Polski. Zdobywa wiedzę o miastach i regionach Polski. Poznaje przyczyny zróżnicowania gospodarczego Polski. Korzysta z atlasu Polski i rozbudza swoje zainteresowania krajem przodków i regionem Polski, z którego pochodzi jego rodzina.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe w zakresie geografii Polski

1. Polska na mapie Europy.

Uczeń:

- pokazuje Polskę na mapie Europy;
- opisuje położenie Polski, granice oraz wskazuje na mapie jej sąsiadów;
- rozpoznaje główne regiony przyrodnicze Polski oraz wskazuje je na mapie;
- pokazuje na mapie niziny, wyżyny i góry;
- wskazuje na mapie Morze Bałtyckie oraz najważniejsze polskie jeziora i rzeki;
- lokalizuje na mapie Europy: Polskę oraz państwa sąsiadujące z Polską i ich stolicy.

2. Moja Ojczyzna.

Uczeń:

- opisuje miejsce i region, z którego pochodzi jego rodzina lub inne znane mu rodziny polskie, opisuje jego środowisko przyrodnicze i tradycje regionalne;
- zbiera informacje o cechach środowiska geograficznego tego regionu i ludziach tam mieszkających;
- posługuje się mapą regionu oraz wskazuje na niej najważniejsze miejscowości, rzeki, obiekty historyczne;
- opisuje ten region na mapie.

3. Krajobrazy Polski.

Uczeń:

- opisuje cechy klimatu Polski; wyjaśnia, na czym polegają zmiany krajobrazów

- polskich w roku kalendarzowym;
- opisuje wybrane krajobrazy w różnych porach roku;
- charakteryzuje wybrane krajobrazy Polski: gór wysokich, wyżyny wapiennej, nizinny, pojezierny, nadmorski, podaje przykłady zależności między cechami krajobrazu a formami działalności człowieka;
- opisuje formy ochrony przyrody stosowane w Polsce, wymienia i wskazuje na mapie parki narodowe;
- rozpoznaje na mapie hipsometrycznej niziny, wyżyny i góry;
- wymienia najważniejsze walory turystyczne największych miast Polski, ze szczególnym uwzględnieniem Warszawy, Krakowa, Gdańska.

4. Człowiek i jego działalność gospodarcza.

Uczeń:

- opowiada o rozmieszczeniu ludności na podstawie mapy Polski;
- wymienia największe miasta Polski i wskazuje je na mapie;
- wymawia poprawnie ich nazwy;
- wymienia najważniejsze walory turystyczne największych miast Polski;
- opisuje krajobraz wiejski i rolniczy w Polsce; wymienia najważniejsze rośliny uprawne i zwierzęta hodowlane;
- identyfikuje tradycyjne potrawy polskiej kuchni;
- wymienia najważniejsze surowce mineralne eksploatowane w Polsce;
- podaje przykłady aktualnych problemów społeczno-gospodarczych współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu);
- wymienia mniejszości narodowe i etniczne żyjące w Polsce, na wybranych przykładach opisuje ich kulturę i tradycje.